

Marcus Tullius Cicero

Cicero: beschermer van de republiek Rome

Zonder de steun van familierelaties, geld of een groot leger wist Cicero grote macht en invloed te verwerven en Romes republikeinse waarden lang te verdedigen tegen opeenvolgende aanvallen van corruptie, intriges en machtsvertoon. Hoe lukte hem dat? Een belangrijke vaardigheid van een succesvolle regievoerder is de consequenties van de eigen acties en die van anderen kunnen doorzien. Marcus Tullius Cicero (106 – 43 v Chr.) was een Romeins politicus en filosoof die de consequenties van acties, uitnodigingen, wetsvoorstellen en kandidaatstellingen ver kon doorberedeneren. Met die kwaliteit wist hij grote invloed uit te oefenen op de toekomst van het Romeinse rijk.

Politiek 'ver' zien

Cicero leefde in de tijd waarin de Romeinse republiek onder grote druk kwam te staan. Uiteindelijk ging zij ook ten onder ging en werd vervangen door het Romeinse Keizerrijk. Cicero is Romes belangrijkste bestuurder (consul) als de jonge Caesar zijn schaakspel om de macht echt begint. Keer op keer doorziet Cicero de pogingen van Caesar om meer macht te verwerven. Doordat Cicero de mogelijke consequenties van wetsvoorstellen en kandidaatstellingen ver doorberedeneert, is hij Caesar meestal te slim af. Caesar weet zijn positie alleen te versterken doordat de adel Cicero's adviezen in de wind slaat. Die adel hangt teveel in het verleden en hoe het spel naar de republikeinse waarden altijd werd gespeeld. Zij zijn blind voor hoe doortrapt en vernieuwend Caesar het spel speelt.

Staatsgreep voorkomen: Vader des vaderlands

Een van de intriges van Caesar betreft een samenzwering van de agressieve populist Catilina. De samenzweerders willen Cicero als consul en andere adellijke senatoren vermoorden en zoveel oproer veroorzaken dat het benoemen van een dictator gerechtvaardigd wordt. Doordat Cicero te weinig hard bewijs voor kan leggen aan de senaat slaagt Caesar erin te voorkomen dat de samenzweerders worden gearresteerd. Cicero's drijfveer is de Republiek en zijn democratische waarden te verdedigen. Hij zet daarom een valstrik op door een bevriende Gallische stam hulp aan te laten bieden aan de samenzweerders en tegelijkertijd voldoende legioenen op de been te brengen. Als de samenzweerders de Gallische hulp omarmen, kan hij ze laten oppakken. Cicero wordt uitgeroepen tot 'Vader des vaderlands'.

Het moment waarop de Republiek toch verloren ging

Met het ontmantelen van de samenzwering staat Cicero op zijn hoogtepunt. Voor de betrokkenheid van Caesar zijn wel aanwijzingen, maar geen bewijzen. In een emotionele senaatsbijeenkomst protesteert Caesar tegen de arrestaties en de

geruchten over hem. Het tij in de senaat is op dat moment vijandig voor Caesar en de senatoren trekken Caesar omlaag. Dit is misschien wel het meest cruciale moment voor de betekenis van Cicero voor de wereldgeschiedenis. Caesar zou op dat moment vrijwel zeker zijn bezweken onder zijn belagers, en Cicero zou daarmee de belangrijkste bedreiging voor de Romeinse republiek uit het veld geruimd hebben. Echter, een moord in de senaat druist tegen Cicero's waarden in en hij laat Caesar door zijn lijfwacht ontzetten. Achteraf gezien was dit het meest 'gelegitimeerde' en kansrijke moment geweest om Caesars tirannie en de daarop volgende ondergang van de Republiek te voorkomen.

Monsterverbond nekt Cicero uiteindelijk toch

Vervolgens smeedt Caesar een –volgens de adel- 'onmogelijk' verbond met de rijke Crassus en de machtige Pompeius. Caesar vertrekt om Frankrijk, België en delen van Nederland, Duitsland en Engeland te veroveren. Crassus en Pompeius slaan Cicero's waarschuwingen in de wind dat Caesar bij zijn terugkeer een burgeroorlog zal ontketenen om de macht te grijpen. Cicero krijgt gelijk: Caesar keert aan het hoofd van zijn ervaren legioenen terug. Crassus dood, Pompeius onthoofd, maar Caesar spaart zijn waardige tegenspeler Cicero.

Als Caesar zich dan als een tiran ontpopt, wordt hij door een grote groep adellijke senatoren in de senaat alsnog vermoord. Ze waren zo dom geweest Cicero niet te betrekken en dít had Cicero niet doorzien! Zonder Cicero's denkkraft had de adel geen plan voor invulling van het machtsvacuüm en bovendien lieten ze Caesars tweede man ontsnappen, die terstond Caesars legioenen op de been brengt voor een opstand. Cicero neemt opnieuw de regie en slaagt erin om de opstand door het inzetten van de jonge legeraanvoerder Octavianus neer te slaan. Echter, Octavianus blijkt zo mogelijk een nog koelbloediger strateeg dan zijn oom Caesar en neemt met zijn leger de macht over. En, terwijl hij nota bene door Cicero naar voren was geschoven, laat de zelf-benoemde 'keizer' Octavianus Cicero onthoofden.

Wat kunnen we van Cicero's leven leren?

Het politieke leven van Cicero illustreert hoe zeer het van levensbelang is voor een regievoerder om vroegtijdig de mogelijke consequenties van een voorstel of actie van een partner te doordenken. Heden ten dage word je niet meer onthoofd, maar loopt je project of programma 'slechts' vast. Door je te oefenen in het doordenken van de consequenties zal je ontdekken dat je tot op zekere hoogte de toekomst ook kunt voorspellen. De dynamiek van spelers rond een vraagstuk leidt er vaak toe dat de reacties en vervolgstappen op een actie van een van de spelers goed te voorspellen zijn. Dit inzicht in de toekomst geeft een regievoerder in het heden een voorsprong in het kiezen van effectieve interventies.

Cicero-trilogie met dank aan het stenoschrift

De politieke opkomst en ondergang van Cicero is als literaire thriller beschreven in de prachtige trilogie van Robert Harris: Imperium, Lustrum, Dictator. Deze nauwkeurige levensbeschrijving is mede mogelijk gemaakt door de vele verslagen van Ciceros' slaaf en secretaris, Tiro. Extra interessant hierbij is dat Tiro om de geweldige welsprekendheid van Cicero bij te benen het stenoschrift ontwikkelde. Tiro's stenoverslagen werden voor Cicero een onmisbaar wapen in zijn regievoering. Tiro's steno was zo snel en nauwkeurig dat Cicero daarmee over bewijzen beschikte die niemand anders had. Het hedendaagse steno bevat nog altijd veel van Tiro's afkortingen. Wat maar bewijst dat een goed team essentieel is om effectief regie te kunnen voeren.

Florian Bekkers, Januari 2016